

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)
Навчально-науковий інститут фінансів,
економіки, управління та права
Сумський державний університет (Україна)
«1 DECEMBRIE 1918» University of Alba Iulia (Румунія)
Бамберзький університет імені Отто Фрідріха (Німеччина)
Інститут демографії та проблем якості життя Національної академії наук
України (Україна)
Державна установа «Інститут економіки та прогнозування Національної
академії наук України» (Україна)

СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА НАУКА: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Матеріали XIII Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції з міжнародною участю
30 листопада 2023 року

Полтава 2023

Шарий Г.І., д.е.н., Дубіщев В.П., д.е.н., професор
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

КЛАСТЕРНА ФОРМА ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Проблема полягає в обґрунтуванні оптимальної системи економічних відносин в сучасних умовах трансформації інтеграційних процесів на рівні їх глобалізаційних форм. Одним з таких підходів є кластерна форма просторової організації економічних відносин.

На даному етапі дослідження увагу зосереджено на процесі формування даної парадигми у світовій економічній науці та практиці.

На теоретичному і методологічному рівні кластерне моделювання кореспондується та корелюється з рівнем конкуренції на міждержавному та міжрегіональному рівнях. Ці питання на світовому рівні у найбільш узагальненій формі представлено американською, британською та скандинавською школами. Значний вклад внесено американським вченим М.Портером.

На думку М. Портера, конкурентоспроможність країни слід розглядати через призму міжнародної конкурентоспроможності не окремих її фірм, а кластерів - об'єднань фірм різних галузей, причому важливе значення має здатність цих кластерів ефективно використовувати внутрішні ресурси.

Одна чи кілька фірм, досягаючи конкурентоспроможності на світовому ринку, поширює свій вплив на найближче оточення: постачальників, споживачів та конкурентів. У свою чергу, успіхи оточення позитивно впливають на подальше зростання конкурентоспроможності даної компанії. Як результат, формується " кластер " - співтовариство фірм, тісно пов'язаних галузей, взаємно сприяють зростанню конкурентоспроможності одне одного.

Важливо, що М.Портер запропонував новий термін визначення форм організації виробництва. Кластери були ним позначені як нові об'єкти проведення державної політики щодо підвищення національної конкурентоспроможності.

Основні положення теорії М. Портера

Кластер – це сконцентровані за географічною ознакою групи взаємопов'язаних компаній, спеціалізованих постачальників, постачальників послуг, фірм у відповідних галузях, а також пов'язаних з їх діяльністю організацій (наприклад, університетів, агентств зі стандартизації, а також торгових об'єднань) у певних галузях, що конкурують, але водночас і ведуть спільну роботу.

Конкурентоспроможність країни слід розглядати через призму міжнародної конкурентоспроможності не окремих її фірм, а кластерів -

об'єднань фірм різних галузей, причому принципове значення має здатність цих кластерів ефективно використовувати внутрішні ресурси

В основі процесу створення кластера лежить обмін інформацією щодо потреб, техніки та технологій між галузями - покупцями, постачальниками та спорідненими галузями. Конкуренція між підприємствами кластера може негативно вплинути на обмін інформацією, оскільки кожен із них хоче користуватися нею самостійно.

Основні детермінанти конкурентного успіху згідно з М. Портером: - факторні параметри, - стратегія управління, - інноваційна спрямованість діяльності, - наявність споріднених та підтримуючих галузей. Оперуючи детермінантами конкурентних переваг країни, можна визначати, яка детермінанта потребує поліпшення і що необхідно для поліпшення.

Коли формується кластер, всі виробництва починають у ньому надавати один одному підтримку. Вигода поширюється на всіх напрямках зв'язків. Нові виробники, що надходять з інших галузей кластера, прискорюють розвиток, стимулюючи різні підходи до НДДКР та забезпечуючи необхідні засоби для впровадження нових стратегій.

Таким чином, наявність кластера дозволяє національній галузі підтримувати свою перевагу, а не віддавати її тим країнам, які схильніші до оновлення. Наявність цілого кластера галузей прискорює процес створення чинників там, де є група внутрішніх конкурентів. Виникнення кластерів пояснюється передачею технологічними ланцюжками товарів з високою споживчою цінністю, а також інших переваг високої конкурентоспроможності від фірми - родоначальниці кластера - до підприємств суміжників. В основі процесу освіти кластера лежить обмін інформацією щодо потреб, техніки та технологій між галузями - покупцями, постачальниками та спорідненими галузями.

Теорія промислового кластера була розвинена далі М. Енрайтом, учнем М. Портера. Об'єктом дослідження М.Енрайта стали регіональні відмінності у конкурентоспроможності всередині країни та географічний масштаб конкурентної переваги. Його головним припущенням було те, що конкурентні переваги створюються не на наднаціональному чи національному рівні, а на регіональному рівні, де головну роль відіграють історичні передумови розвитку регіонів, різноманітність культур ведення бізнесу, організації виробництва та здобуття освіти. В результаті М.Енрайт створив теорію «регіонального кластера».